

Research Paper

Elucidating the Effects of Cultural and Social Identity on Rural Tourism Development in Local Communities (Case Study: Baft County)

Neda Dehghani ^a, Manijeh Ahmadi ^{b,*}, Hossein Farahani ^c

^aPh.D, Department of Geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran

^b*Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran

^cAssociate Professor, Department of Geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 29 November 2024;

Accepted: 08 March 2025

Available online 17 May 2025

Keywords:

Local communities, tourism development, socio-cultural impacts, structural equation modeling, Baft County.

ABSTRACT

Rural tourism development, as one of the most important strategies for sustainable development in rural areas, has widespread impacts on various social and cultural aspects of local communities. This study examines the positive and negative effects of this type of tourism on the cultural and social identity of rural areas and local communities. While tourism can provide opportunities to strengthen and revitalize local cultural identity, introduce cultural values to tourists, and enhance international relations, it may also lead to significant changes in the social and cultural structures of indigenous communities. The processes of globalization, the influx of foreign cultures, and changes in social and economic relationships can contribute to the weakening of cultural identity and social isolation. This research investigates the cultural and social effects of rural tourism development on local communities in Baft County. The statistical population consists of 2,512 households in the villages of Baft County, with a sample of 333 households selected through simple random sampling based on Cochran's formula. The primary data collection tool was a questionnaire, and its validity was assessed using Cronbach's alpha ($\alpha = 0.9$). Data analysis was conducted using SPSS and LISREL software. To evaluate the goodness of fit for the measurement model of the effects of tourism on cultural and social identity, the collected data were analyzed using second-order confirmatory factor analysis in LISREL software. The results of the study indicate that the greatest impact was observed in the cultural dimension, specifically in cultural enhancement. Moreover, the most significant effects in the social dimension were related to place attachment and social participation. Additionally, the findings revealed that the goodness-of-fit indices for the model were excellent and suitable, with the following values: Absolute Fit Indices (AGFI = 0.93, GFI = 0.92), Incremental Fit Indices (NNFI = 0.92, CFI = 0.93), and Parsimony Fit Indices (RMSEA = 0.040, $X^2/df = 1.52$). These indices confirm the appropriateness of the measurement model for assessing the cultural and social effects of rural tourism. Furthermore, the results from structural equation modeling supported these conclusions.

1.Introduction

Rural tourism development, as one of the most important strategies for sustainable development in rural areas, has garnered significant attention. However, the impacts of this type of tourism go beyond its economic and environmental

dimensions and can have deep and widespread effects on the cultural and social identity of local communities. The cultural and social identity of Rural tourism development, as one of the most important strategies for sustainable development in rural areas, has garnered significant attention.

*Corresponding Author.

Email Adresses: n_dehghani69@yahoo.com (N. Dehghani), ahmadi.manijeh.znu.ac.ir (M. Ahmadi), farahani1354@gmail.com (H. Farahani)

To cite this article:

Dehghani, N., Ahmadi, M., H. Farahani (2025). Elucidating the Effects of Cultural and Social Identity on Rural Tourism Development in Local Communities (Case Study: Baft Township). Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas, 6 (21), 159-174

Doi: 10.22034/gsma.2025.2047089.1045

However, the impacts of this type of tourism go beyond its economic and environmental dimensions and can have deep and widespread effects on the cultural and social identity of local communities. The cultural and social identity of rural communities, as a set of shared characteristics, values, beliefs, and traditions developed over time, plays a fundamental role in social cohesion and the preservation of local cultures. In this context, the development of rural tourism may simultaneously strengthen and revitalize local cultural identities, while also presenting challenges. On the one hand, tourism can provide an opportunity to introduce and reinforce indigenous cultural values, foster cultural interactions between tourists and local communities, and promote cultural self-awareness. On the other hand, this process may lead to unintended cultural and social changes that, in some cases, can weaken the cultural and social identity of rural communities.

In the era of globalization and increased international interactions, the influx of foreign cultures and changes in social and economic structures may result in social isolation and the loss of unique cultural characteristics in rural communities. Especially in regions where tourism is more extensively developed, cultural changes may occur in a way that negatively impacts local identities. The rural settlements of the Baft district, one of the recreational areas of Kerman province, possess significant tourist attractions due to their rivers, clean air, and beautiful natural and mountainous landscapes, making them attractive to tourists throughout the year. The mountainous nature of the district, which moderates the climate, also draws a considerable population. Despite having substantial natural and human potential for attracting tourists, the development of the area has not been aligned with its capacities and potential. This leads to the primary research question: What are the impacts of rural tourism development on the cultural-social development of local communities in Baft County?

2. Methodology

This is an applied research study, utilizing a descriptive-analytical methodology. In this research, data collection was carried out using both documentary (books, articles, and reports) and field survey methods (questionnaires and observation). The library-based method helped in the expansion and theoretical explanation of the issue through available documents. Finally, after extracting a list of indicators and variables for the research, a field study was conducted using questionnaires at the household level in the villages under study. The

questionnaire was operationalized based on a 5-point Likert scale. The validity of the questionnaire was confirmed by a group of experts with experience in similar studies. A pilot study was conducted in the target community with 30 questionnaires, and the overall reliability of the questionnaire was calculated at 0.96 using Cronbach's alpha formula. Additionally, composite reliability was also assessed, and the reliability of the variables based on both measures was found to be acceptable. For data analysis, SPSS and Lisrel (Structural Equation Modeling) software were used.

3. Results

The results of the research indicated that, based on the values of the confirmatory factor analysis indices obtained from field data, among the examined indicators, rural tourism has had cultural and social impacts on local communities. According to the coefficient of variation statistic related to rural tourism, the highest cultural enhancement and preservation of traditional heritage were observed in the cultural dimension. Additionally, the most significant effects in the social dimension were related to place attachment and social participation

4. Discussion

Therefore, to maximize the benefits of tourism opportunities and minimize its negative impacts, there is a need for precise planning based on sustainability principles. This planning should include educating and raising awareness among both tourists and local residents, protecting natural and cultural resources, and promoting active community participation in the tourism development process. In this way, tourism can become a tool for strengthening cultural identity, fostering economic growth, and improving the quality of life for local communities. The results obtained in this study align with the research conducted by Madsen et al. (2023), Kofi and Bafor (2020), Dadez (2018), Shafiei et al. (2018), and Habibi Koshkoghi (2020).

5. Conclusion

The results of the study indicate that tourism has the greatest impact on the social dimension. These impacts can help create new opportunities for social growth and strengthen the social identity of local communities, provided that tourism is developed responsibly and with consideration of the cultural and social characteristics of each region. Therefore, it is recommended to create conditions that ensure the positive impacts of tourism on rural communities. It is essential that

tourism development be carried out in a way that not only preserves natural and cultural resources but also improves the quality of life for local people. This could involve using natural resources in a responsible manner and adhering to environmental protection principles.

To prevent the negative effects of tourism on social and cultural identity, it is necessary for local communities to be actively involved in the decision-making and tourism planning processes. This participation can be facilitated through the establishment of local management structures and advisory meetings with community members. Additionally, tourism infrastructure should align with the cultural and architectural features of the region and be designed in a way that prevents environmental degradation and negative changes to

social structures. This may include designing accommodations, public spaces, and tourist routes with consideration for local culture and nature.

While efforts should be made to capitalize on existing capacities to attract tourists, it is also important to implement policies for controlling the number of tourists and managing tourism traffic to prevent harm to local identity.

Acknowledgments

This research has no financial support and is the result of the scholarly activities of the authors. It is derived from the doctoral dissertation of Neda Dehghani, supervised by Manijeh Ahmadi, in the field of Geography and Rural Planning at Zanjan Universi.

دانشگاه لرستان

شاپای الکترونیکی: ۲۳۲۵-۲۷۱۷

فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی

<http://www.gsma.lu.ac.ir>

مقاله پژوهشی

تبیین اثرات هویت فرهنگی و اجتماعی توسعه گردشگری روستایی بر جوامع محلی (مطالعه موردی: شهرستان بافت)

ندا دهقانی^۱؛ منیژه احمدی^{۲*}، حسین فراهانی^۳

^۱ دکتری، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

^{۲*} استادیار، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

^۳ دانشیار، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

اطلاعات مقاله

دریافت مقاله:

۱۴۰۳/۰۹/۰۹

پذیرش نهایی:

۱۴۰۳/۱۲/۱۸

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۰۲/۲۷

واژگان کلیدی:

جوامع محلی، توسعه

گردشگری، اثرات فرهنگی

اجتماعی، مدل سازی

معادلات ساختاری، شهرستان

بافت.

چکیده

توسعه گردشگری روستایی به عنوان یکی از مهم ترین راهبردهای توسعه پایدار در نواحی روستایی، تأثیرات گسترده‌ای بر ابعاد مختلف اجتماعی و فرهنگی جوامع بومی دارد. در حالی که گردشگری می‌تواند فرصتی برای تقویت و احیای هویت فرهنگی محلی، معرفی ارزش‌های فرهنگی به گردشگران و تقویت ارتباطات بین‌المللی فراهم آورد، از سوی دیگر، ممکن است باعث تغییرات قابل توجهی در ساختارهای اجتماعی و فرهنگی جوامع بومی شود. فرآیند جهانی شدن، ورود فرهنگ‌های خارجی، و تغییر در روابط اجتماعی و اقتصادی می‌تواند به تضعیف هویت فرهنگی و انزوای اجتماعی منجر شوند. هدف پژوهش بررسی آثار هویت فرهنگی، اجتماعی توسعه گردشگری روستایی بر جوامع محلی شهرستان بافت است. پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و دارای ماهیت توصیفی و تحلیلی است و از نظر روش، در گروه پژوهش‌های کمی قرار دارد جامعه آماری، ۲۵۱۲ خانوار روستاهای شهرستان بافت می‌باشد که بر پایه فرمول کوکران، ۳۳۳ خانوار با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شد. ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه‌ای بود که روایی آن از طریق آلفای کرونباخ بررسی شد (۰/۹) تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و LISREL انجام شد. به منظور بررسی برازش مدل اندازه‌گیری سازه اثرات گردشگری بر هویت فرهنگی، اجتماعی، داده‌های گردآوری شده با نرم‌افزار لیزرل و با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان‌دهنده بیشترین تأثیر بر بعد فرهنگی اعتدالی فرهنگی، بوده است. به علاوه بیشترین اثرات در بعد اجتماعی تعلق مکانی و مشارکت اجتماعی تأثیر گذار بوده است. همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد شاخص‌های نیکویی برازش مطلق ($AGFI = 92/0$) ($GFI = 0/93$) تطبیقی ($NNFI = 0/92$) و $CFI = 0/93$ و مقصد $RMSEA = 0/040$ ($X^2/df = 1/52$) برازش عالی و مناسب مدل اندازه‌گیری اثرات فرهنگی اجتماعی بر گردشگری روستایی را با داده‌های مشاهده شده تأیید نمودند. علاوه بر این نتایج مدل سازی معادلات ساختاری نشان داده است.

۱. مقدمه

در توانمندسازی و تغییرات اجتماعی - اقتصادی سیستم جامع دارد و همچنین بستری برای فعالیت شرکت‌های کوچک گردشگری است گردشگری روستایی، که به عنوان شکلی از گردشگری ابتکاری

گردشگری را به عنوان یک پدیده اجتماعی در ایجاد مکان‌ها و فرهنگ‌ها می‌دانند، که ماهیت چند بعدی دارد و نقش عمده‌ای

* نویسنده مسئول:

پست الکترونیک نویسندگان: n.dehghani69@yahoo.com (ن.دهقانی)؛ ahmadi.manijeh.znu.ac.ir (م. احمدی)؛ farahani1354@gmail.com (ح. فراهانی).

دهقانی، ندا، احمدی، منیژه، فراهانی، حسین (۱۴۰۴). تبیین اثرات هویت فرهنگی و اجتماعی توسعه گردشگری روستایی بر جوامع محلی (مطالعه موردی: شهرستان بافت)، فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق

کوهستانی. سال ششم، شماره ۱ (۲۱)، صص ۱۷۴-۱۵۹.

Doi: 10.22034/gsma.2025.2047089.1045

غیر کشاورزی، افزایش درآمد و کاهش تفاوت‌های درآمدی بین روستائیان و شهرنشینان، کاهش مهاجرت روستائیان به شهرها و کم کردن مشکلات و مسائل شهرهای بزرگ را فراهم سازد. از آنجا که کشور ایران جزء ۱۰ کشور برتر دنیا از نظر جاذبه‌های گردشگری محسوب می‌شود و دارای مراکز روستایی متنوع با جاذبه‌های فراوان و قابلیت‌های بسیار است (Rizvani et al., 2012: 154). شناسایی و معرفی آنها در کسب درآمد بیشتر و توسعه گردشگری می‌تواند گام مفید و موثر باشد (Barzegar et al, 2016: 165). برخورداری روستاهای ایران از جاذبه‌های طبیعی، منابع و پتانسیل‌های اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی در توسعه گردشگری روستایی مؤثر می‌باشد (Sharif et al, 2009). روستاهای کشور به علت اتکای شدید بر کشاورزی و درآمدهای حاصل از آن، و نداشتن منابع اشتغالی و درآمدی غیر از کشاورزی، دارای اقتصاد ضعیف و آسیب‌پذیری هستند. لذا تنوع‌بخشی اقتصادی به اقتصاد روستایی برای افزایش توان نگه‌داشت جمعیت روستا و به عبارتی پایداری جمعیت روستایی مهم به نظر می‌رسد (Afrakhteh et al, 2015: 94).

سکونتگاه‌های روستایی شهرستان بافت، یکی از تفرجگاه‌های استان کرمان است که با وجود رودخانه، هوای سالم و جاذبه‌های طبیعی و کوهستانی زیبا، از قدرت جذب گردشگر در فصول مختلف سال برخوردار است و به دلیل کوهستانی بودن این شهرستان که تعدیل هوا را به دنبال دارد، میزان جمعیت قابل ملاحظه‌ای را به این شهرستان می‌کشاند. این شهرستان دارای پتانسیل‌های بالقوه‌ای از نظر طبیعی و انسانی برای جذب گردشگر است، اما به رغم سابقه تاریخی و توان‌های بالقوه، توسعه این شهر متناسب با توانمندی‌ها و ظرفیت‌های آن صورت نگرفته است. شناخت وضع موجود گردشگری شهرستان و محدودیت‌ها و کمبودها و برنامه‌ریزی مناسب در این خصوص می‌تواند آینده بهتری را برای دسترسی مناسب به فرصت‌ها و امکانات توسعه گردشگری برای شهرستان بافت به ارمغان آورد. این سؤال را به عنوان سؤال اصلی تحقیق در ذهن به وجود می‌آورد که: توسعه گردشگری روستایی چه تأثیری بر هویت فرهنگی-اجتماعی جوامع محلی روستایی شهرستان بافت داشته است؟

گردشگری روستایی که رشد سریع تقاضا برای آن از سال ۱۹۴۵ آغاز شد، شکلی از فعالیت اقتصادی گردشگری است که پیرامون شهرها و نقاط دارای شکل و بافت روستایی انجام می‌گیرد (Javan et al, 2019: 59). گردشگری روستایی یکی از انواع گردشگری است که با بسیاری از الگوهای دیگر گردشگری پیوند دارد، ولی وجه مشخصه

محلی تعریف می‌شود، در خط مقدم خود مشارکت جامعه محلی را دارد که سهم قابل توجهی در تأیید و ترویج این نوع گردشگری دارد (Andreea, 2022)، و به عنوان یکی از جریان‌های جهانی است که به خوبی بیانگر ترکیب امور اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی در فرایند توسعه مقصدها است (Javan, 2024: 122). فعالیت گردشگری با اتکا به ویژگی‌ها و تأثیرات خود می‌تواند به گونه‌ای کاملاً موثر در تحرک و پویایی بخش‌های مختلف اقتصادی جوامع محلی نقش عمده‌ای ایفا کند که در نهایت به رشد و توسعه نواحی روستایی کمک کند. توسعه گردشگری روستایی یکی از مفاهیم و اشکال توسعه است که در آن از منابع و جذابیت‌های محیطی و تاریخی موجود در نواحی روستایی استفاده می‌شود، این راهبرد توسعه کمترین تأثیر مخرب را دارد و از رهگذر ارتقاء، سطح بهره‌وری در مناطق روستایی، ایجاد اشتغال، اصلاح توزیع درآمد، حفظ محیط زیست روستا و فرهنگ بومی، جلب مشارکت محلی و ارائه شیوه‌های مناسب برای منطبق ساختن باورها و ارزش‌های سنتی با شرایط امروزی، منافع روزافزونی را نصیب مناطق روستایی می‌سازد (Habibi Kushkouhi, 2019). در حقیقت گردشگری می‌تواند اثرات متفاوتی بر جوامع بگذارد و این مسائل به ویژه در کشورهای در حال توسعه بسیار مهم است (Bajrami et al, 2020: 2). توسعه گردشگری منوط بر اینکه با برنامه‌ریزی صحیح انجام شود، می‌تواند اثرات اقتصادی، اجتماعی و محیطی مناسبی را در برداشته باشد (Javan & Barzegar, 2024: 38). توسعه گردشگری در مناطق روستایی با هدف حل برخی از مشکلات مانند بازگشت مهاجران از مناطق شهری به منطقه مبدأ، افزایش ثبات جمعیت فعال از طریق بهبود شرایط زندگی (Grgi, 2017)، فراهم آوردن شرایط برای فعالیت‌های اقتصادی و تجاری جدید و حفاظت از محیط طبیعی و فرهنگ محلی به عنوان منابع جذب گردشگر است. رشد متعادل مناطق روستایی به وسیله گردشگری تنها در صورتی محقق می‌شود که بهبود شرایط زندگی جامعه محلی یک هدف بلندمدت بوده و از طریق منافع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بیان شود. از این رو در سال‌های اخیر به دلایل مختلف اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی، گردشگری به عنوان ابزاری برای افزایش توسعه نواحی روستایی که از لحاظ اقتصادی و اجتماعی در تنگنا و انزوا هستن، مورد توجه است (Iftekhari & Pourtaheri, 2011: 25)، گسترش گردشگری به عنوان یک راهبرد جدید در زمینه توسعه روستایی می‌تواند نقش مهمی در متنوع‌سازی اقتصاد جوامع روستایی ایفا نماید و زمینه‌ساز ایجاد فرصت‌های جدید از جمله ایجاد اشتغال سودآور در بخش‌های

مهاجرت کمک کند. توسعه گردشگری به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی نسبتاً تفکر جدیدی است که سیاست‌گذاران محلی در جوامع روستایی به اهمیت این راهبرد پی برده اندیکی از بزرگ ترین منافع صنعت گردشگری در نواحی روستایی ایجاد درآمد و دستمزد برای افراد شاغل در این صنعت است که اغلب آن‌ها را افراد محلی و بومی تشکیل می دهند به علاوه، توسعه گردشگری در نواحی روستایی می تواند نقش مهمی در متنوع سازی اقتصاد جوامع روستایی داشته، زمینه ساز توسعه پایدار روستایی باشد. از طرف دیگر، وسیله ای برای تحرک رشد اقتصاد ملی از طریق غلبه بر انگاره های توسعه نیافتگی و بهبود استانداردهای زندگی مردم محلی به حساب آید (Bahrami, 2010).

به طور کلی گردشگری اثرات مختلفی در فضای جغرافیایی به جای می گذارد (Javan, 2021: 70). اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری شیوه هایی هستند که در آن گردشگری تغییراتی را در نظام های ارزشی رفتار افراد روابط خانواده ها سبک زندگی جمعی مراسم سنتی و سازمان های اجتماعی ایجاد می کنند گردشگران در مدت اقامت در مقصدهای گردشگری با ساکنان محلی ارتباط و تماس برقرار می کنند و نتیجه حاصل از روابط متقابل آنها در کیفیت زندگی، نظام ارزشی، تقسیم کار، روابط خانوادگی، گرایش ها، الگوهای رفتاری آداب و سنت های جامعه میزبان تغییراتی را به وجود می آورد، به هر حال توسعه گردشگری روستایی می تواند مجموعه ای از منافع اجتماعی را برای جوامع روستایی به همراه داشته باشد (Habibi Kushkouhi, 2019). برخی اثرات منفی اجتماعی اقتصادی: ترویج کالاوارگی جامعه محلی، افزایش سطح جرم و جنایت، کاهش مشارکت مردم محلی، افزایش تخریب میراث فرهنگی، افزایش شکاف بین طبقات اجتماعی، مصرف گرایی، بی بندوباری اخلاقی، درگیری های استفاده از اراضی، آوارگی مردم محلی، اقتصادی: افزایش قیمت کالاها و زمین های محلی، توزیع نابرابر درآمد، استثمار نیروی کار، آسیب به محصولات کشاورزی (Tran & Walter, 2014).

اساساً گردشگری یک فعالیت پایه است و مطالعات بسیاری در مورد گردشگری روستایی و تاثیرات که بر روی جوامع محلی می تواند داشته باشد انجام شده است، بنابراین در این قسمت به بررسی نظریه های توسعه گردشگری می پردازیم:

(Alcántara-Pilar & Vicente, 2023)، در پژوهش خود به بررسی اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری روستایی در جوامع میزبان پرداخته و تأکید می کند که توسعه گردشگری می تواند به

آن استقرار در نواحی روستایی می باشد (Javan et al, 2024: 86). ماهیت صنعت گردشگری ایجاد اشتغال و درآمد، متنوع سازی اقتصاد، مشارکت اجتماعی و استفاده از منابع محلی است. از آنجا که بخش اعظم مشکلات عقب ماندگی و توسعه نیافتگی روستایی نیز به فقدان این صنعت بر می گردد، گردشگری روستایی با حل مسائل و مشکلات فوق می تواند به توسعه روستایی کمک نماید (Nemati, 2019). گردشگری روستایی، مردمی ترین نوع گردشگری است و مقوله ای است که منبع مهم رشد اقتصادی، اجتماعی و به تبع آن توسعه پایدار زیست محیطی روستایی به شمار می آید (Lutfi et al., 2016). این شاخه از گردشگری، بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی - اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد کرد. در کشورهای بسیاری این امر با خط مشی های کشاورزی در ارتباط است و غالباً به عنوان راهبردی برای حفظ محیط زیست و فرهنگ سنتی روستایی ارتقا داده می شود. گردشگری نقش اساسی در میزان توسعه و حفظ ذخایر نواحی روستایی ایفا می کند به دلیل اهمیت گردشگری به عنوان فعالیتی گسترده و عمومی و تأکید روزافزون در حیطه سیاست های توسعه محلی و منطقه ای گردشگری روستایی مورد توجه ویژه قرار گرفته است (Hassan Nooran, 2019).

گردشگری در مناطق و جوامع روستایی به عنوان یک گزینه جایگزین به دو دلیل مورد توجه است: الف) توانایی توریسم در کمک به حل مسائل و چال های پیش روی آن ها ب) توسعه ای اقتصادی، زیرساختی و دسترسی بهتر به فرصت های اشتغال و درآمد (Figueiredo, 2017). راه های نجات روستا از فقر، مهاجرت و مشکلات اقتصادی و اجتماعی به شمار می رود و علاوه بر این، گردشگری به مثابه یک متغیر تأثیر گذار در افزایش زیرساخت ها، ارتقاء تبادلات اجتماعی و فرهنگی، جلب سرمایه های سرگردان و به جریان انداختن آن در محیط روستا، در راستای نیل به سطحی از توسعه اقتصادی تلقی م شود و به زعم محققین، شکوفایی گردشگری به عنوان یک راهبرد در راستای تزریق ارز، ایجاد اشتغال و حمایت و پشتیبانی از رشد همه جانبه در نواحی روستایی می باشد (Corsale & Iorio, 2010).

گردشگری همواره تاثیرات دو سویه ای بر روی اجتماعات محلی روستاهای مقصد گردشگری به همراه داشته است، گردشگری روستایی راه کار است که آثار اقتصادی مهمی داشته، به نوعی می تواند به کند شدن روند تخلیه سکونتگاه های روستایی و کاهش

تقویت هویت فرهنگی و تقویت جوامع محلی کمک کند، ولی در عین حال باعث تغییرات در ساختار اجتماعی و به‌ویژه در روابط اقتصادی و اجتماعی می‌شود (Sharma & Bhatia, 2023).

به بررسی تغییرات اجتماعی و اقتصادی ناشی از گردشگری در مناطق روستایی پرداخته و تأثیرات اجتماعی آن، به ویژه تغییرات در روابط اجتماعی و ساختار اقتصادی در جوامع روستایی را بررسی می‌کند. همچنین، در این مقاله بر اهمیت مدیریت پایدار گردشگری برای کاهش اثرات منفی بر ساختار اجتماعی تأکید شده است. نتایج مطالعه (Richards & Wilson, 2023) که با مشارکت فعال جوامع محلی، گردشگری می‌تواند به‌طور مؤثر موجب تغییرات اجتماعی مثبت و تقویت هویت‌های فرهنگی شود. که در این پژوهش بر گردشگری مبتنی بر جامعه و تأثیر آن بر تغییرات اجتماعی و فرهنگی در جوامع روستایی پرداخته شده است. (Joshi & Pandey, 2023) بررسی اثرات گردشگری در نواحی روستایی هیمالیا پرداخته و تأثیرات آن بر فرهنگ‌های محلی و هویت بومی جوامع را ارزیابی می‌کند، و به این نتیجه دست یافته اند که در این مناطق، گردشگری می‌تواند هم به حفظ سنت‌ها کمک کند و هم باعث ایجاد چالش‌هایی در برابر فرهنگ‌های بومی گردد (Madsen & Bro, 2023) در مطالعه خود بر اهمیت گردشگری پایدار در تغییرات اجتماعی و فرهنگی در جوامع روستایی تأکید دارد. محققان بیان می‌کنند که با اجرای مدل‌های گردشگری پایدار و مشارکتی می‌توان اثرات منفی گردشگری بر فرهنگ و ساختار اجتماعی جوامع محلی را کاهش داد و از منافع اقتصادی و اجتماعی آن بهره‌برداری کرد (Noy & Cohen, 2022) در پژوهش خود به چالش‌ها و فرصت‌های مرتبط با گردشگری در مناطق روستایی می‌پردازد. نو در این پژوهش بر تأثیرات فرهنگی توسعه گردشگری، از جمله حفظ یا از دست دادن هویت فرهنگی و بومی جوامع، و چگونگی برخورد جوامع محلی با این تغییرات تمرکز دارند و بر حفظ آداب رسوم، برگزاری مراسمات آیینی و سنتی، و تبلیغات و... تأکید می‌کنند. نتایج پژوهش (Kofi Poku Quan-Baffour, 2020)،

در غنا در ارتباط با گردشگری و بازآفرینی اجتماعی-اقتصادی روستاها، به این نتیجه دست یافت که، گردشگری یک منبع درآمدزا مهم و منبع اشتغال در بسیاری از کشورها است. در بسیاری از مستعمرات اروپایی سابق، برخی از مکان‌ها و رویدادهای تاریخی هنوز هزاران بازدیدکننده را جذب می‌کند که دوست دارند اطلاعات دست اول را

دریافت کنند، بر اساس مطالعه نشان داده شده که جشنواره آپو به عنوان یک گردشگری تأثیر مثبت بر توسعه اجتماعی و اقتصادی کشور داشته است، این مقاله به مقامات محلی پیشنهاد می‌کند که برای جذب گردشگران، جاذبه‌های گردشگری را جذاب‌تر کنند تا به بازآفرینی اقتصادی-اجتماعی روستا کمک شود. (Dodds, 2018) در بررسی خود به این نتیجه رسید که با ورود گردشگران به مناطق روستایی میزان دانش و آگاهی روستاییان بالا رفته و متعاقب آن گرایش روستاییان نسبت به یکدیگر افزایش پیدا کرده و در نتیجه میزان تعامل اجتماعی آنها در مدیریت پایدار روستا بالا می‌رود (Habibi Kushkouhi, 2019). به بررسی نقش گردشگری در توسعه روستایی شرق گیلان پرداخت، نتایج پژوهش نشان داد، بین گردشگری و توسعه روستایی در سطح روستاهای شرق گیلان یک نوع رابطه مستقیم وجود دارد و بین افزایش درآمد، ایجاد اشتغال، تحولات فرهنگی، افزایش تعاملات اجتماعی، افزایش آلودگی‌های زیست محیطی و تغییرات کالبدی فضایی در محدوده مورد مطالعه نیز همبستگی وجود دارد. (Hassan Nooran, 2019)، در بررسی نقش گردشگری روستایی در تحولات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی به این نتیجه دست یافت که، این نواحی همواره از ابعاد مختلف اجتماعی-اقتصادی و زیست محیطی از گردشگری تأثیر پذیرفته اند و گردشگری یکی از مهم‌ترین عوامل تحولات اجتماعی-اقتصادی و زیست محیطی نواحی روستایی این منطقه می‌باشد. هرگونه توسعه ای از جمله توسعه گردشگری آثار متفاوتی بر جوامع محلی آن منطقه بر جای می‌گذارد. بررسی دیدگاه‌های گوناگون بیانگر تأثیر گردشگری در توسعه اجتماعات محلی می‌باشد. که توسعه گردشگری روستایی می‌تواند تأثیرات متنوعی بر جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی جوامع محلی داشته باشد. اگر چه گردشگری می‌تواند به تقویت هویت فرهنگی و ایجاد فرصت‌های اقتصادی کمک کند، در عین حال ممکن است به تغییرات اجتماعی و فرهنگی منجر شود که برای برخی از جوامع تهدیدآمیز باشد. مطالعات اخیر تأکید دارند که استفاده از مدل‌های پایدار و مشارکتی در مدیریت گردشگری می‌تواند به کاهش اثرات منفی و تقویت جنبه‌های مثبت آن کمک کند. مطالعات انجام شده در مورد گردشگری در منطقه مورد مطالعه بیشتر مباحث کلی گردشگری را مورد بحث و بررسی قرار داده است. تاکنون مطالعه ای به صورت اخص به بررسی اثرات فرهنگی و اجتماعی گردشگری در این منطقه صورت نگرفته است. بر این اساس تحقیق حاضر به دنبال بررسی و پرکردن این شکاف دانشی است.

۲. روش تحقیق

پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع و هدف کلی آن، از نوع مطالعات کاربردی بوده و به لحاظ روششناسی از نوع مطالعات توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری اطاعات و داده‌ها از روش اسنادی (کتاب‌ها، مقالات و گزارش‌ها) و پیمایش میدانی (پرسشنامه و مشاهده) استفاده شده است. در شیوه کتابخانه‌ای به کمک اسناد موجود به بسط و تبیین نظری مسئله پرداخته شد. در نهایت پس از استخراج فهرستی از شاخص‌ها و متغیرهای پژوهش (جدول شماره ۱)، در مرحله‌ی مطالعه‌ی میدانی به کمک پرسشنامه در سطح خانوار روستاهای مورد مطالعه در چارچوب لیکنرت و به صورت پنج طیفی [خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴)، خیلی زیاد (۵)] عملیاتی شد. تبیین توسعه گردشگری روستایی در دو بعد اجتماعی، و فرهنگی مورد بررسی قرار گرفت و شاخص‌ها و مؤلفه‌های آنها بر اساس مبانی نظری و پیشینه تحقیق تعیین شدند. جامعه آماری این پژوهش در شهرستان بافت ۱۸ روستاگردشگری‌پذیر و دارای پتانسیل گردشگری وجود دارد که همه این روستاها جهت توزیع و تکمیل پرسشنامه انتخاب گردید؛

که تعداد خانوار آنها ۲۵۱۲ می‌باشد. در نهایت با استفاده از فرمول کوکران ۳۳۳ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شد. نمونه‌گیری از جامعه مورد نظر به روش چند مرحله‌ای انجام شد. روایی پرسشنامه توسط گروهی از متخصصین مورد تأیید قرار گرفته و سپس با استفاده از آلفای کرونباخ پایایی پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت، که آلفای محاسبه شده (آلفای کرونباخ ۰/۹۶۴) پایایی بالای پرسشنامه را نشان می‌دهد. جهت نمونه‌گیری خانوارهای روستایی از روش نمونه‌گیری ساده استفاده شد. بدین معنی که هر یک از روستاها بر اساس پراکندگی و توزیع جمعیت در یک طبقه قرار گرفتند و بر این اساس با استفاده از این روش، حجم نمونه در داخل هر یک از این طبقات (روستاها) انتخاب می‌شود. بررسی روایی (صوری و محتوایی) پرسشنامه توسط گروهی از متخصصین که سابقه مطالعات مشابه داشتند مورد تأیید قرار گرفته است. مطالعه آزمایشی در منطقه جامعه آماری با تعداد ۳۰ پرسشنامه صورت گرفت و با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ، پایایی کل پرسشنامه ۰/۹۷۵ به دست آمد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها کمی از نرم افزار Spss و Lisrel (مدل‌سازی معادلات ساختاری) استفاده شده است.

جدول ۱. شاخص‌های اندازه‌گیری بعد فرهنگی و اجتماعی گردشگری

ابعاد	مؤلفه	شاخص	منبع
بعد اجتماعی	مشارکت اجتماعی	برقراری عدالت اجتماعی، میزان مشارکت زنان، سهمین شدن در تصمیم‌گیری و برنامه ریزی، مشارکت مردم در اجرای طرح‌ها و برنامه‌های توسعه گردشگری، مشارکت مردم در معرفی جاذبه‌های گردشگری به گردشگران،	Karroubi and Bazrafshan, 2016, Roknuddin Eftekhari et al., 2010 (Sebele, 2010) Mansuri & Rao, 2004, Yunis2004, Vila et al.2016
	تعلق مکانی	نسبت معکوس میزان مهاجرت از روستا، تمایل به ماندگاری در منطقه	
	آموزش و آگاهی	آموزش و افزایش سطح آگاهی مردم نسبت به محیط خود، افزایش فعالیت‌های تبلیغاتی برای جذب گردشگر، شرکت در دوره‌های آموزشی جهت خدمات‌دهی به گردشگران، طراحی دوره‌های آموزشی مرتبط با گردشگری در منطقه، آموزش جهت راه‌اندازی و اداره کسب و کارهای مرتبط با گردشگری	
بعد فرهنگی	رضایتمندی گردشگران (محیط اجتماعی)	رضایت ساکنان محلی از ورود خدمات و زیرساخت‌های ناشی از گردشگری، رضایت از مهمان‌نوازی ساکنان محلی، رضایت از جلوه‌های آداب و رسوم سنتی، رضایت از همکاری افراد و راهنمایان محلی، رضایت از جذابیت فرهنگ و آداب و رسوم، رضایت از وجود آرامش در محیط، رفتار و نحوه برخورد محبت‌آمیز و مودبانه جامعه میزبان	Ertuna Kirbas,2012 Cawley&Gillmor,2008 Bomemeier, Victor, &Durst,1997
	حفاظت از میراث ملموس و ناملموس	حفاظت از ابنیه تاریخی، حفظ اصالت معماری بومی، حفظ میراث طبیعی، حفاظت از هنرهای بومی، نگهداشت زبان و گویش محلی، پابندی به هنجارهای اجتماعی، پاسداشت هویت تاریخی، فرهنگی،	

$$n = \frac{\frac{(1.96)^2(0.50)(0.50)}{(0.05)^2}}{1 + \frac{1}{2512} \left(\frac{(1.96)^2(0.50)(0.50)}{(0.05)^2} - 1 \right)} = 333$$

CeballosLascurain, 1996 Smith, 2012 Jackson & Ingles, 1998	حمایت از صنایع دستی، حفظ آداب و رسوم و احیاء مراسم سنتی منحصربه‌فرد روستایی، میزان تغییر در ارزش‌ها و فرهنگ مردم محلی در اثر ورود گردشگران،	حفظ میراث‌ها و سنت‌ها
	امکان انتقال ارزشهای مثبت فرهنگی به دیگر جوامع، احترام متقابل بین مردمی با فرهنگهای مختلف، احداث غذاخوریهای محلی، ترویج فروش صنایع دستی	اعتلائی فرهنگی

(Research findings, 2022): منبع:

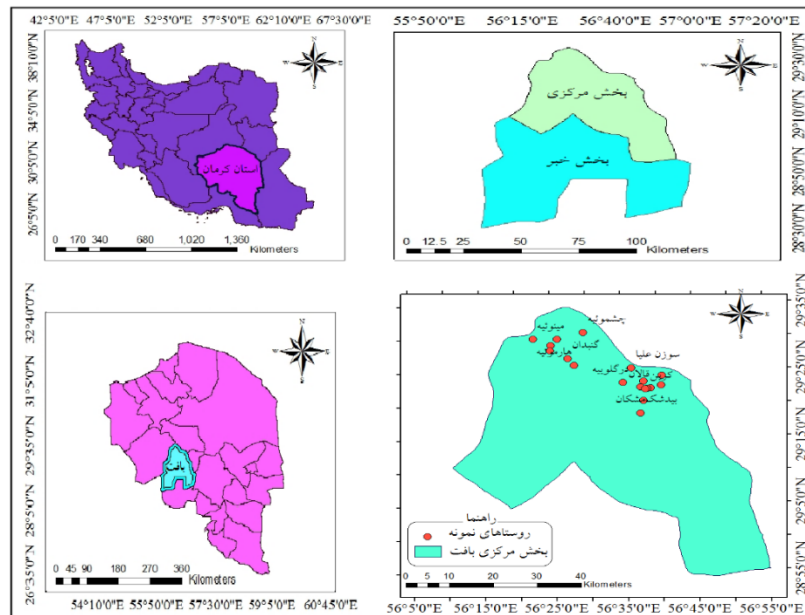
۱.۲. معرفی محدوده مورد مطالعه

شهرستان بافت با مساحتی حدود ۶۴۹۴ کیلومتر مربع در جنوب غربی استان کرمان بین ۲۸ درجه و ۶ دقیقه تا ۲۹ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی و ۵۵ درجه و ۵۶ دقیقه تا ۵۷ درجه و ۱۵ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است. این شهرستان با ارتفاع متر به عنوان سومین شهر بلند ایران اسلامی می باشد که بلندترین نقطه آن ۴۳۴۹ متر و پست ترین نقطه آن ۱۱۰۰ متر از سطح دریاهاى آزاد برآورد شده است، این شهرستان دارای دو منطقه شهری شامل شهر بافت و هر زنگان و ۶ دهستان و ۱۲۱۰ آبادی تشکیل شده و طبق آمار سال ۹۵ جمعیت شهرستان بافت ۷۵۹۴۰ نفر می باشد که ۳۸۷۹۸ نفر در نقاط روستایی و ۳۷۱۴۲ نفر در نقاط شهری ساکن هستند.

سکونتگاه‌های روستایی این شهرستان، یکی از تفرجگاه‌های استان کرمان است که با وجود رودخانه، هوای سالم و جاذبه‌های طبیعی و کوهستانی زیبا، از قدرت جذب گردشگر در فصول مختلف سال برخوردار است و به دلیل کوهستانی بودن این شهرستان که تعدیل هوا را به دنبال دارد، میزان جمعیت قابل ملاحظه‌ای را به این شهرستان می کشاند. این شهرستان دارای پتانسیل‌های بالقوه‌ای از نظر طبیعی و انسانی برای جذب گردشگر است، روستاهای هدف گردشگری شهرستان بافت از بعد فرهنگی، با ترکیب ویژگی‌های طبیعی، فرهنگی، تاریخی و اجتماعی، پتانسیل زیادی برای توسعه گردشگری فرهنگی دارد. با توجه به تنوع قومیتی و فرهنگی، آثار تاریخی، صنایع دستی، و جاذبه‌های طبیعی، این شهرستان می تواند به مقصدی جذاب برای گردشگران علاقه‌مند به فرهنگ و تاریخ تبدیل شود. البته، برای بهره‌برداری پایدار از این منابع، مدیریت درست و توجه به حفظ هویت فرهنگی منطقه ضروری است.

در این بعد شهرستان با جذب گردشگران از طریق فستیوال‌ها، حفظ آداب و رسوم، زنده نگه داشتن آثار باستانی و صنایع دستی تا حدودی به موفقیت دست پیدا کرده است. در بعد اجتماعی گردشگری تأثیر زیادی بر مشارکت روستاییان و عدالت اجتماعی آن، آموزش، فعالیت های تبلیغاتی و بهبود وضعیت آموزش روستا، بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی در روستا، آگاهی مردم (گسترش روابط بیرونی با سایر

روستاها و نواحی هم جوار)، کاهش مهاجرت روستاییان به دلیل و خدمات رسانی بهتر و بیشتر به روستاها و افزایش تعلق خاطر روستاییان نسبت به روستاهای خود، افزایش تعامل با گردشگران، گذاشته است. اما به رغم سابقه تاریخی و توان‌های بالقوه، توسعه این شهر متناسب با توانمندی‌ها و ظرفیت‌های آن صورت نگرفته است. یکی از چالش‌های تأثیرگذار برگردشگری شهرستان بافت، عدم برنامه‌ریزی بهینه در زمینه توسعه گردشگری است. برخلاف وجود سرمایه‌های طبیعی، اجتماعی، تاریخی و فرهنگی شهرستان برای توسعه گردشگری، اما این صنعت هنوز از عدم برنامه‌ریزی کاربردی، هدفمند و اثربخش رنج می‌برد و آنطور که شایسته و بایسته است توجه ویژه‌ای به آن نشده است، عدم موفقیت برنامه‌ریزی گردشگری در شهرستان بافت علت‌های مختلفی از جمله تفاوت ارزش‌ها، نوع نگاه به برنامه‌ریزی، جایگاه و اهمیت برنامه‌ریزی، نظام برنامه‌ریزی و خط‌مشی‌گذاری، ساختار و فرایند تصمیم‌سازی، سیستم ارزیابی، نبود پایگاه‌های داده و اطلاعات شفاف، به روز و دقیق، نوع مشارکت مردم و چالش در بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی فرهنگی دارد که این بخش را با مشکلاتی مواجه کرده است.

شکل ۱. نقشه موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه، منبع: (Research findings, 2022)

۳. یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های توصیفی نمونه مورد مطالعه بیانگر آن است که از ۳۳۳ نفر پاسخگو، تعداد ۲۹۳ نفر از آنها را مردان (۸۸ درصد) و ۴۰ نفر را زنان (۱۲ درصد) تشکیل می‌دهند، بیشترین فراوانی ۱۵۳ نفر (۴۵/۹ درصد) در رده سنی بین ۴۰ تا ۶۴ سال است، سطح تحصیلات، ۶۶ نفر (۱۹/۸ درصد) بی سواد و دارای سواد ابتدایی، ۱۵ نفر (۴/۵ درصد) راهنمایی، ۸۸ نفر (۲۶/۴ درصد) دیپلم، ۴۲ نفر (۱۲/۶ درصد) دارای مدرک فوق دیپلم و ۱۲۲ نفر (۳۶/۶ درصد) دارای مدرک لیسانس و بالاتر می‌باشند. به منظور بررسی معناداری اثرات فرهنگی و اجتماعی بر گردشگری روستایی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج این بخش در جدول ۳ ارائه شده است. اثرات هویت فرهنگی - اجتماعی توسعه گردشگری بر جوامع محلی در نواحی روستایی، در قالب ۷ مؤلفه با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای مورد سنجش قرار گرفت. در آزمون T تک نمونه‌ای چنانچه حد بالا و حد پایین هر دو مثبت باشند، بدین معنی است که میانگین جامعه در مورد آن متغیر بیشتر از مقدار مورد آزمون می‌باشد. همچنین چنانچه اولی مثبت و دومی منفی باشد، میانگین جامعه تقریباً مقدار آزمون است. همچنین منفی بودن این دو مقدار، بدین معنی است که میانگین متغیر مورد نظر در جامعه کمتر از مقدار آزمون

است و این متغیرها در جامعه‌ی مورد بررسی در سطح پائینی قرار دارند. همچنین در این آزمون با توجه به این که برای سنجش اثرات هویت فرهنگی - اجتماعی توسعه گردشگری، از طیف لیکرت استفاده شده و امتیاز ۱ نشان دهنده کمترین میزان اثرات هویت فرهنگی اجتماعی توسعه گردشگری و امتیاز ۵ نشان دهنده بیشترین اثرات هویت فرهنگی اجتماعی توسعه گردشگری است، به این ترتیب عدد ۳ به عنوان میانگین نظری پاسخ‌ها در نظر گرفته شده و میانگین اثرات هویت فرهنگی اجتماعی توسعه گردشگری به دست آمده با آن مقایسه شد. با توجه به حد وسط پاسخ‌ها، فرضیه صفر به شرح «میانگین اثرات هویت فرهنگی - اجتماعی توسعه گردشگری بر جوامع محلی برابر میانگین نظری ۳ است» مورد آزمون قرار گرفت. به عبارت دیگر رد شدن فرض صفر بیانگر این است که اگر میانگین شاخص بیشتر از ۳ باشد، شاخص مورد بررسی رو به پایداری دارد و میانگین کمتر از ۳ نشان دهنده ناپایداری شاخص است. یافته‌های پژوهش با توجه به سطح معنی داری حاصل از آزمون و مقایسه میانگین مؤلفه‌ها نشان می‌دهد که مهم‌ترین و بالاترین میانگین در بعد فرهنگی توسعه گردشگری مربوط به اعتلای فرهنگی با میانگین ۳/۹۵، و کمترین میانگین مربوط به حفظ میراث و سنت‌ها با میانگین ۳/۲۲ و در بعد اجتماعی بالاترین میانگین با ۴/۱۱ به تعلق مکانی و کمترین میانگین با ۳/۱۴ به رضایتمندی گردشگران تعلق دارد.

جدول ۲. تحلیل اثرات هویت فرهنگی توسعه گردشگری بر جوامع محلی با T تک‌نمونه‌ای

مطلوبیت عددی مورد آزمون ۳							
مؤلفه	میانگین	آماره T آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
						پایین تر	بالا تر
حفاظت از میراث ملموس و ناملموس	۳/۸۶	۱۶/۱۲۷	۳۳۲	۰/۰۰۰	۰/۰۸۶	۰/۷۵۴۶	۰/۹۶۵۴
حفظ میراث‌ها و سنت‌ها	۳/۲۲	۳/۵۵۹	۳۳۲	۰/۰۰۰	۰/۲۲۴۰۱	۰/۱۰۰۲	۰/۳۴۷۸
اعتلای فرهنگی	۳/۹۵	۲۰/۴۴۴	۳۳۲	۰/۰۰۰	۰/۹۵	۰/۸۶۴۸	۱/۰۴۹۹

منبع: (Research findings, 2022)

جدول ۳. تحلیل اثرات اجتماعی توسعه گردشگری بر جوامع محلی با T تک‌نمونه‌ای

مطلوبیت عددی مورد آزمون ۳							
مؤلفه	میانگین	آماره T آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
						پایین تر	بالا تر
مشارکت اجتماعی	۳/۶۸	۱۱/۱۹۷	۳۳۲	۰/۰۰۰	۰/۶۸	۰/۵۶۳۷	۰/۸۰۵۲
تعلق مکانی	۴/۱۱	۳۲/۰۷۶	۳۳۲	۰/۰۰۰	۱/۱۱	۱/۰۴۸۹	۱/۱۸۶۱
آموزش و آگاهی	۳/۱۶	۳/۰۴۶	۳۳۲	۰/۰۰۰	۰/۱۶	۰/۰۵۶۲	۰/۲۶۳۸
رضایتمندی گردشگران (محیط اجتماعی)	۳/۱۴	۷/۰۱۶	۳۳۲	۰/۰۰۰	۰/۱۴	۰/۱۰۹۶	۰/۲۱۳۴

منبع: (Research findings, 2022)

جدول ۴. نتایج آزمون تی برای بررسی معناداری اثرات فرهنگی اجتماعی بر شاخص‌های گردشگری روستایی

زیر معیار	میانگین	آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین تفاوت	اطمینان در سطح ۹۵ درصد		اثرگذاری
						کرنه پایین	کرنه بالا	
فرهنگی	۳/۷۹	۲۴/۱۴۲	۳۳۲	۰/۰۰۰	۱/۲۲۱	۰/۸۵۴	۱/۰۷۲	تأیید
اجتماعی	۴/۱۰	۲۲/۷۵۱	۳۳۲	۰/۰۰۰	۱/۰۰۷	۰/۹۱۳	۱/۰۸۶	تأیید

منبع: (Research findings, 2022)

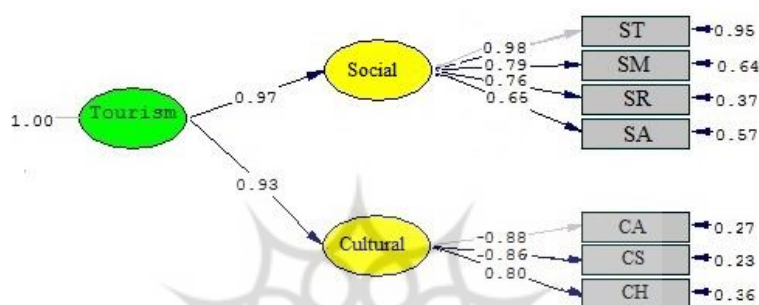
مطالعه از ۱/۹۶ بزرگتر بوده و در نتیجه روابط این متغیرها با عامل‌های مربوطه معنی‌دار شده است. به عبارت دیگر، یافته‌های این بخش نشان می‌دهد که تمامی نشانگرهای انتخابی برای سنجش اثرات فرهنگی و اجتماعی بر گردشگری جوامع روستایی شهرستان بافت از دقت لازم و کافی برخوردار بوده‌اند؛ از این رو می‌توان بیان کرد که شاخص‌های استفاده شده، با زیربنای نظری تحقیق تطابق قابل قبولی را نشان می‌دهند. علاوه بر این همان‌طور که از نتایج جدول پیداست در بعد اجتماعی بیشترین تأثیر بر تعلق مکانی با بارعاملی ۰/۹۸ درصد و کمترین تأثیر مربوط به گویه آموزش و آگاهی با بارعاملی ۰/۶۶ درصد بوده است. اشتغال بوده است. در بعد فرهنگی بیشترین تأثیر بر اعتلای فرهنگی با بارعاملی ۰/۸۸ درصد بوده است.

در ادامه به منظور بررسی اعتبار سازه‌ای پرسشنامه و برازش الگوی اندازه‌گیری مربوط به سازه «اثرات فرهنگی و اجتماعی بر توسعه گردشگری روستاهای شهرستان بافت»، داده‌های گردآوری شده به کمک نرم افزار لیزرل و با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. این روش در پی آن است که تعیین کند آیا تعداد عامل‌های اندازه‌گیری شده با آن چه براساس تئوری و مدل نظری انتظار می‌رفت، انطباق دارد. به عبارت دیگر، به آزمون میزان انطباق و همخوانی بین متغیرهای تشکیل دهنده و سازه تجربی پژوهش می‌پردازد. در این مرحله برای ارزیابی اثرات فرهنگی و اجتماعی بر توسعه گردشگری روستایی از روش تحلیل عاملی مرتبه دوم استفاده شد. براساس نتایج به‌دست آمده در جدول ۶، مقادیر t به دست آمده برای تمامی متغیرهای مورد

جدول ۵. بارهای عاملی نشاگرها و سازه‌های اثرات اجتماعی و اقتصادی بر توسعه گردشگری در قالب مدل اندازه‌گیری

بعد	متغیر مشاهده شده یرونی	نشاگرها در مدل	بار عاملی	t-value	R ²
اجتماعی	مشارکت اجتماعی	SM	۰/۷۹	۱۴/۵۷	۰/۹۵
	تعلق مکانی	ST	۰/۹۸	-	۰/۶۵
	آموزش و آگاهی	SA	۰/۶۶	۷/۶۸	۰/۷۶
	رضایتمندی گردشگران (محیط اجتماعی)	SR	۰/۷۶	۱۲/۵۶	۰/۶۲
فرهنگی	حفاظت از میراث ملموس و ناملموس	CH	۰/۸۰	۱۶/۵۳	۰/۵۹
	حفظ میراث‌ها و سنت‌ها	CS	۰/۸۶	۱۷/۷۴	۰/۵۴
	اعتلای فرهنگی	CA	۰/۸۸	-	۰/۳۸

منبع: (Research findings, 2022)

Chi-Square=66.96, df=44, P-value=0.00064, RMSEA=0.040

شکل ۲- ضرایب استاندارد مدل اندازه‌گیری مؤلفه‌های اثرات اجتماعی و اقتصادی بر توسعه گردشگری در حالت استاندارد.

منبع: (Research findings, 2022)

اجتماعی بر توسعه گردشگری روستایی شهرستان بافت (شکل ۳) به منظور برآزش روابط بین شاخص‌ها و نشاگرهای مربوط به آن‌ها معتبر و قابل قبول است.

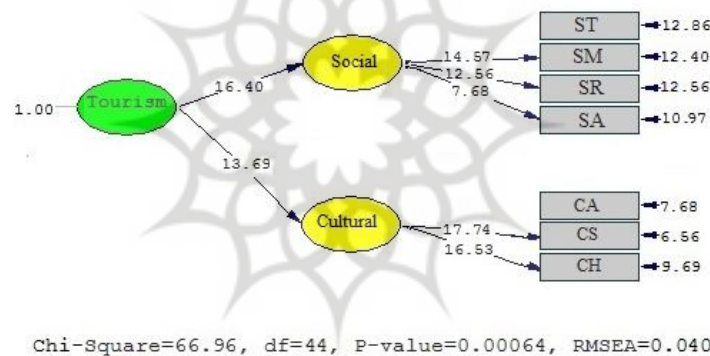
همچنین با توجه به شاخص‌های برازندگی که در جدول نشان داده شده است، می‌توان بیان کرد که مدل اندازه‌گیری اثرات فرهنگی و

جدول ۶. شاخص‌های برازندگی مدل اندازه‌گیری اثرات اجتماعی و اقتصادی بر توسعه گردشگری

شاخص	معیار پیشنهاد شده	معیار گزارش شده
X ² /df	۳ ≤	۱/۵۲
RMR	۵ ≤	۰/۰۴۷
NFI	۰/۹۰ ≤	۰/۹۱
NNFI	۰/۹۰ ≤	۰/۹۲
CFI	۰/۹۰ ≤	۰/۹۳
IFI	۰/۹۰ ≤	۰/۹۴
GFI	۰/۹۰ ≤	۰/۹۲
AGFI	۰/۹۰ ≤	۰/۹۳
RMSEA	≤ ۰/۰۸	۰/۰۴۰

منبع: (Research findings, 2022)

داده‌های مورد استفاده سازگاری دارد. به عبارت دیگر کیفیت برازش کلی مدل اندازه‌گیری مطلوب سنجیده می‌شود. همانطور که مدل برازش شده در شکل ۳ و جدول ۷ نشان می‌دهد؛ قسمت معناداری ضرایب و پارامترهای بدست آمده مدل اندازه‌گیری اثرات فرهنگی و اجتماعی بر توسعه گردشگری روستاهای شهرستان بافت را نشان می‌دهد. چنانچه عدد معناداری بزرگتر از ۱/۹۶ یا کوچکتر از ۱/۹۶- باشد رابطه موجود در مدل پژوهش معنادار خواهد بود. شکل ۳، نشان می‌دهد کلیه روابط معنادار می‌باشند و تمامی فرضیات تایید می‌شوند. بر این اساس می‌توان گفت مولفه‌های اثرات فرهنگی و اجتماعی بخش قابل توجهی از سازه توسعه گردشگری روستایی محدوده مورد مطالعه را تبیین می‌نمایند. لذا می‌توان گفت بعد اجتماعی بیشتر تأثیر را بر روی توسعه گردشگری روستاهای شهرستان بافت داشته است.

شکل ۳- ضرایب استاندارد مدل اندازه‌گیری مؤلفه‌های اثرات اجتماعی و اقتصادی بر توسعه گردشگری در حالت معنی‌داری
منبع: (Research findings, 2022)

۴. بحث و نتیجه‌گیری

امروزه گردشگری به عنوان پدیده‌ای چندبعدی است که علاوه بر اقتصاد، اثرات قابل توجهی در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی حتی سیاسی دارد. این صنعت به عنوان یکی از ابزارهای مؤثر برای رسیدن به توسعه به شمار می‌رود و یکی از عناصر مهم استراتژی توسعه در کشورهای درحال توسعه به شمار می‌رود. گردشگری یکی از سریع‌ترین صنایع روبه رشد در جهان است که برای بسیاری از کشورها پتانسیل قابل توجهی برای توسعه آینده دارد.

گردشگری روستایی به عنوان عامل توسعه فرهنگی، اجتماعی- اقتصادی و... از تبدیل نواحی روستایی به نواحی فقیر و در حال فرسایش و افول جلوگیری می‌نماید. توسعه گردشگری به‌طور کلی می‌تواند تأثیرات مثبت و منفی بر اجتماعات محلی داشته باشد. از یک سو می‌تواند به تقویت هویت فرهنگی، حفظ آداب و رسوم، و ایجاد فرصت‌های اقتصادی منجر شود، اما از سوی دیگر، می‌تواند باعث تغییرات اجتماعی و تهدیدات فرهنگی و زیست محیطی شود.

بنابراین، برای بهره‌برداری حداکثری از فرصت‌های گردشگری و کاهش اثرات منفی آن، مدیریت صحیح و مشارکت فعال مردم محلی در فرآیند توسعه گردشگری ضروری است. شهرستان بافت دارای آثار تاریخی و فرهنگی بسیاری است که می‌تواند نقش مهمی در جذب گردشگران ایفا کند. هویت فرهنگی اجتماعی قوی می‌تواند به حفاظت از این آثار و معرفی آن‌ها به گردشگران کمک کند. این میراث می‌تواند شامل معماری، صنایع دستی، موسیقی، غذاهای سنتی و آداب و رسوم محلی باشد که همگی در معرفی فرهنگ منطقه به گردشگران نقش دارند. وقتی مردم منطقه هویت فرهنگی خود را به درستی شناخته و از آن بهره‌برداری کنند، این امر می‌تواند به جذب گردشگران از دیگر مناطق و حتی کشورهای مختلف کمک کند. هویت فرهنگی قوی باعث می‌شود که شهرستان بافت به مقصدی منحصر به فرد برای گردشگران تبدیل شود، چرا که آن‌ها به دنبال تجربه‌های متفاوت فرهنگی هستند. هنگامی که مردم یک منطقه متوجه می‌شوند که هویت فرهنگی آن‌ها می‌تواند عامل جذب گردشگر باشد، این امر می‌تواند باعث تقویت حس هویت و خودباوری در میان مردم شود. این احساس می‌تواند به توسعه بیشتر جامعه کمک کرده و مردم را به مشارکت فعال‌تر در حفظ و ارتقاء فرهنگ خود ترغیب کند. این پژوهش با هدف اصلی تبیین اثرات فرهنگی اجتماعی گردشگری بر جوامع روستایی شهرستان بافت انجام و در کنار دستیابی به این هدف مهم با بسط تئوریک و بکارگیری آن به منظور تحلیل اثرات فرهنگی اجتماعی گردشگری بر جوامع روستایی شهرستان بافت به نتایجی به شرح ذیل نائل گشت. با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان گفت که برآزش کلی مدل اندازه‌گیری اثرات گردشگری بر جوامع محلی در وضعیت مطلوب قرار داشته و با داده‌های مورد استفاده سازگاری دارد؛ به عبارت دیگر برآزش کلی مدل اندازه‌گیری پژوهش مطلوب سنجیده می‌شود. همان طور که ملاحظه شد نتایج پژوهش نشان داد که براساس مقادیر شاخص‌های تحلیل عاملی تاییدی به دست آمده از داده‌های میدانی در میان شاخص‌های بررسی شده، هر چند گردشگری

روستایی بر ابعاد فرهنگی و اجتماعی روستایان تأثیر گذار بوده است؛ اما در میان آن‌ها اعتلای فرهنگی و تعلق مکانی از دو بعد فرهنگی و اجتماعی بیشترین اثرپذیری داشتند. جریان‌های گردشگری در منطقه با قابلیت بالای طبیعت گردی، پیامدهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست محیطی زیادی را موجب شده است. توسعه گردشگری در اجتماعات محلی می‌تواند تأثیرات عمیق و گسترده‌ای بر ابعاد مختلف فرهنگی و اجتماعی جوامع داشته باشد. این تأثیرات در صورتی که به درستی مدیریت شوند، می‌توانند به تقویت هویت فرهنگی، حفظ آداب و رسوم، و ارتقاء کیفیت زندگی اجتماعی منجر شوند. از سوی دیگر، اگر گردشگری به‌طور نامناسب یا بدون توجه به نیازها و ویژگی‌های خاص هر منطقه توسعه یابد، ممکن است آسیب‌هایی به فرهنگ‌های بومی، منابع طبیعی و حتی ساختار اجتماعی جوامع وارد کند. یکی از جنبه‌های مثبت توسعه گردشگری، تقویت هویت فرهنگی محلی است. زمانی که جوامع محلی احساس کنند که فرهنگ و آداب آن‌ها مورد توجه و احترام است، این امر می‌تواند باعث ایجاد افتخار، اعتماد به نفس و مسئولیت‌پذیری در میان مردم شود. همچنین، گردشگری می‌تواند فرصتی برای آشنایی با فرهنگ‌ها و تجربه‌های جدید فراهم کند که به افزایش تبادل فرهنگی و تفاهم بین جوامع مختلف می‌انجامد. از دیگر مزایای توسعه گردشگری، ایجاد فرصت‌های شغلی و اقتصادی برای ساکنان محلی است. گردشگری می‌تواند در آمدزایی برای جوامع محلی ایجاد کرده و شرایط بهتری برای دسترسی به خدمات اجتماعی و بهبود زیرساخت‌ها فراهم کند. این امر می‌تواند به کاهش فقر و افزایش سطح رفاه اجتماعی منجر شود. با این حال، چالش‌هایی نیز در مسیر توسعه گردشگری وجود دارد. از جمله این چالش‌ها، ممکن است تغییرات اجتماعی ناخواسته، تغییر در سبک زندگی و فشارهای فرهنگی ناشی از ورود گردشگران خارجی باشد. همچنین، عدم مدیریت صحیح ممکن است به آسیب به محیط‌زیست و فرهنگ محلی، ترویج مصرف‌گرایی و از دست رفتن ارزش‌های اصیل فرهنگی منجر شود. بنابراین، برای بهره‌برداری حداکثری از فرصت‌های گردشگری و کاهش اثرات منفی آن، نیاز به یک برنامه‌ریزی دقیق و مبتنی بر اصول پایداری داریم. این برنامه‌ریزی باید شامل آموزش

زندگی اجتماعات محلی تبدیل شود. نتایج بدست آمده در این تحقیق با پژوهش‌های (Madsen & Bro, 2023, Shafii Sabet et al, 2018, Habibi Kushkahi, 2019)، همسو بوده است.

تشکر و قدردانی

پژوهش حاضر حامی مالی نداشته و حاصل فعالیت علمی نویسندگان است و برگرفته از رساله دکتری ندا دهقانی / استاد راهنما منیژه احمدی / جغرافیا و برنامه ریزی روستایی / دانشگاه زنجان می باشد.

فهرست منابع

- Afrakhteh, H., Riahi, V., and Javan, F. (2015). Economic sustainability of rural settlements in Razvanshahr County. *Geography*, 13(46), 93-117.
- Alcántara-Pilar, J. M., & Vicente, F. (2023). "The Social and Cultural Impacts of Rural Tourism on Host Communities." *Sustainability*, 2023, Volume 15, Issue 8, 2059. doi.org/10.3390/agriculture14122116
- Andreea, N., Liliana, S., & Eugenia, N. C. (2022). Tourism in Bucovina, the Victim of the New Coronavirus Pandemic (COVID-19). In *Navigating Through the Crisis—A special Issue on the Covid 19 Crises: The 2020 Annual Griffiths School of Management and IT Conference (GSMAC) Vol 1 11* (pp. 133-151). Springer International Publishing و DOI: [10.1007/978-3-030-82755-7_8](https://doi.org/10.1007/978-3-030-82755-7_8)
- Bajrami, D. D., Radosavac, A., Cimbalević, M., Tretiakova, T. N., & Syromiatnikova, Y. A. (2020). Determinants of Residents' Support for Sustainable Tourism Development: Implications for Rural Communities. *Sustainability*, 12(22), 1-16. DOI: [10.3390/su12229438](https://doi.org/10.3390/su12229438)
- Bornemeier, J., Victor, M., & Durst, P. B. (1997). Ecotourism for forest conservation and community development: proceedings of an International Seminar held in Chiang Mai, Thailand 28-31 January 1997. (No Title). <https://portals.iucn.org/>
- Ceballos-Lascurain, H. (1996). Tourism, ecotourism, and protected areas: The state of nature-based tourism around the world and guidelines for its development. *Iucn*. DOI: [10.4236/oje.2016.69050](https://doi.org/10.4236/oje.2016.69050)

و آگاهی بخشی به گردشگران و مردم محلی، حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی، و ترویج مشارکت فعال جامعه در فرآیند توسعه گردشگری باشد. در این صورت، گردشگری می تواند به ابزاری برای تقویت هویت فرهنگی، رشد اقتصادی و بهبود کیفیت

- Dodds, R., Ali, A., & Galaski, K. (2018). Mobilizing knowledge: Determining key elements for success and pitfalls in developing community-based tourism. *Current Issues in Tourism*, 21(13), 1547-1568. doi.org/10.1080/13683500.2016.1150257
- Eftekhari Abdolreza, Pourtaheri, Mehdi and Mahdavian, Fatemeh (2011), Prioritizing tourism capacities of rural areas of the city of Neez, *Geography and Development*, No. 24, pp. 23-38. (in persian). [10.22077/VSSD.2024.7042.1218](https://doi.org/10.22077/VSSD.2024.7042.1218)
- Figueiredo, V., & Brochado, A. O. (2015). Assessing the main determinants of entrepreneurship in Portugal. *Tourism & Management Studies*, 11(1), 182-190. DOI: <https://doi.org/10.18089/>
- Grgić, I., Hadelan, L., Krznar, S., Zrakić, M. (2017). Could Rural Tourism Revitalize Rural Areas in Croatia? *Agroeconomia Croatica*, 7, 98-108. [10.22067/JRRP.V13I2.2311-1094](https://doi.org/10.22067/JRRP.V13I2.2311-1094)
- Habibi Kushkahi, Hassan, 2019, The role of tourism in rural development of the eastern region of Gilan with emphasis on entrepreneurship, Shahid Beheshti University, Faculty of Earth Sciences. (in persian). [10.30488/GPS.2020.200679.3097](https://doi.org/10.30488/GPS.2020.200679.3097)
- Hassan Nooran, Seyedeh Samira Sadat (2019), Studying the role of rural tourism in social, economic and environmental developments in Darreh Shohada region, Urmia University, Faculty of Literature and Humanities. (in persian). <https://opac.nlai.ir/>
- Jackson, W. J., & Ingles, A. W. (1998). Participatory techniques for community forestry: A field manual. IUCN. <https://iucn.org/>
- Javan, F. (2021). The Explanation of Tourism Benefits System Distribution Rezvanshahr Rural Area. *Village and Space Sustainable Development*, 2(2), 69-94. [doi: 10.22077/vssd.2021.4838.1050](https://doi.org/10.22077/vssd.2021.4838.1050) (In Persian).
- Javan, F. (2024). Mountain tourism in the center of vandalism anomalies (Case of study: mountainous area of Razvanshahr). *Geographical Studies of Mountainous Regions*, 5(1), 119-134. [doi: 10.22034/gsma.2024.714179](https://doi.org/10.22034/gsma.2024.714179) (In Persian).

- Javan, F. and Barzegar, S. (2024). Explanation of the key drivers affecting the realization of community-oriented tourism in the development of peri-urban villages in Rasht metropolis.. *Preipheral Urban Spaces Development*, 6(4), 37-54. doi: [10.22034/jpusd.2025.488032.1323](https://doi.org/10.22034/jpusd.2025.488032.1323)(In Persian).
- Javan, F., Afrakhteh, H. and Riahi, V. (2019). Spatial Analysis of Tourism Effects on Physical Transformations of Rural Settlements in Rezvanshahr County. *Physical Social Planning*, 6(1), 57-70. doi: [10.30473/psp.2019.5831](https://doi.org/10.30473/psp.2019.5831)(In Persian).
- Javan, F., Hasanvand, A. and Arefnezhad, M. (2024). Identification of the Most Influential and Influenced Factors in Rural Tourism Development towards Sustainable Economy. *Economic Geography Research*, 5(15), 84-98. doi: [10.30470/jegr.2024.2022661.1143](https://doi.org/10.30470/jegr.2024.2022661.1143)(In Persian).
- Joshi, D., & Pandey, M. (2023). "Impact of Rural Tourism on Local Culture: A Case Study from the Himalayan Region." *Tourism Research Journal*, 2023, Volume 17, Issue 3, Pages 181-197. DOI: [10.47191/jefms/v7-i9-18](https://doi.org/10.47191/jefms/v7-i9-18)
- Karroubi, Mehdi, Bazrafshan, Shima, (2016), Tourism Development and Changing Cultural Patterns in Rural Areas Case Study: Asiab Sar Village, Behshahr County, Mazandaran Province, *Iranian Cultural Research Quarterly*, Volume 8, Issue 2, Pages 73-94. (In Persian). doi: [10.7508/ijcr.2015.30.003](https://doi.org/10.7508/ijcr.2015.30.003)
- Koster, R., & López, E. (2023). "Tourism as a Tool for Cultural Heritage Preservation in Rural Areas." *Tourism and Cultural Heritage*, 2023, Volume 10, Issue 1, Pages 30-45, doi: [10.3390/tourhosp4010006](https://doi.org/10.3390/tourhosp4010006)
- Lotefi, Heydar, Moradi, Abolfazl, Khalifa, Ebrahim, Haghighi Motlagh, Zahra. (2016). Explaining the Effects of Tourism on Rural Sustainability (Case Study: Shemshak Village, Tehran Province). *Human Settlement Planning Studies*, 11(37), 133-149. (in persian). doi: [10.22080/JTPD.2021.20175.3406](https://doi.org/10.22080/JTPD.2021.20175.3406)
- Madsen, A., & Bro, J. (2023). "Sustainable Rural Tourism and Social Change: Implications for Local Communities." *Sustainable Tourism Studies*, 2023, Volume 35, Issue 2, Pages 215-230. DOI: [10.3126/jota.v7i1.69539](https://doi.org/10.3126/jota.v7i1.69539)
- Mansuri, G., & Rao, V. (2004). Community-based and-driven development: A critical review. *The World Bank Research Observer*, 19(1) 1-39. doi: [10.1093/wbro/lkh012](https://doi.org/10.1093/wbro/lkh012)
- Mohammad Sharif, Sh., Z. Ardestan, and M. Gurdarzi, Investigating the effects of tourism on rural planning. *Human Geography Research*, 2009. Year 41 (67), pp. 113-99. doi: [10.22059/JHGR.2023.361724.1008614](https://doi.org/10.22059/JHGR.2023.361724.1008614)(in persian)
- Noy, C., & Cohen, E. (2023). "Cultural Impacts of Tourism in Rural Areas: Challenges and Opportunities." *Journal of Tourism and Cultural Change*, 2023, Volume 21, Issue 1, Pages 42-56. doi: [10.1016/j.tmp.2023.101122](https://doi.org/10.1016/j.tmp.2023.101122)
- Rezvani Mohammad Reza; Jafari Moghadam Saeed; Rahimi A. Hamid (2012) The impact of tourism on strengthening entrepreneurial attitudes in rural areas *Rural Research*, Year 3, Issue 10, pp. 153-174(in persian). doi: [10.22059/JRUR.2012.25101](https://doi.org/10.22059/JRUR.2012.25101)
- Richards, G., & Wilson, J. (2023). "Community-Based Tourism and Social Change in Rural Areas." *Tourism Management Perspectives*, 2023, Volume 42, Pages 100-112. doi: [10.1016/j.heliyon.2024.e25627](https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e25627)
- Rokn al-Din Iftekhar, Alireza; Mahdavi, Davood (2006) Rural Tourism Development Strategies Using SWOT Model: Lavasanat Kocheh Village, *Quarterly Journal of the Department of Humanities*, Issue 2, Pages 1-30. DOI: [10.4236/jss.2023.113030](https://doi.org/10.4236/jss.2023.113030).